

RAZVOJ PORTALOV V CELJU

JOZE CURK

Mesta kot središča potencirane človeške tvornosti: obrti, trgovine, prometa, različnih umetnosti itd. so navadno tudi središča močne gradbene delavnosti. Saj so mesta navsezadnje le z organizirano gradnjo ureničena življenjska žarišča določenih pokrajin, dežel ali narodov. To uresničenje je viden izraz okrepljene človekove delavnosti, čeprav to ni vedno stvariteljni akt skupne človeške volje, saj je čestokrat bolj regulator kot katalizator različnih kulturnih tokov. Mesta pri nastajanju svoje podobe navadno le redko delujejo s samobitnim ustvarjalnim delom, vendar se da ravno na posameznih potezah njihove zunanje podobe najbolje proučevati razvoj splošnih kulturnih tokov, katerih usedline so se v stoletnih plasteh vlegle na mestno podobo. Eno izmed bistvenih potez mestnih fiziognomij predstavljajo kamnoseška dela, katerih velika prednost je v njihovem značaju, saj se 1. zaradi svoje posebnosti le težko predelajo in 2. navadno povzamejo toliko stilnih značilnosti svoje dobe, da jih lahko časovno določimo. Nas bo v naslednjih vrsticah zanimala samo ena panoga kamnoseštva, namreč izdelava in usoda portalov, ki so se ohranili v Celju. Pri tem se ne mislim spuščati v nadroben študij zgodovine kamnoseštva v Celju in tako arhivsko razpresti svoja umetnostno-zgodovinska izvajanja,¹ temveč predvsem prikazati razvojno pot te stavbne panoge od ohranjenih začetkov do danes. Študija naj bo prispevek k poznavanju tvornosti našega meščanstva in njegovega naravnega regeneratorskega, podeželskega zaledja. Glede na odmaknjenost Celja seveda ne smemo na tem področju meščanske tvornosti pričakovati posebno veliko kvaliteto ali celo izvornost, kaže nam pa obdobja večje izvornosti in zopet dobe, ko so tuji vzori popolnoma prevladali ter izzvenevali v ozkem, provincializiranem okviru obravnavanega mesta. Zaradi tega je to področje zanimivo, čeprav bolj osvetljuje našo kulturno zgodovino skozi prizmo razvoja meščanove življenjske koncepcije in miselnosti, kot pa bogati naš umetnostno-zgodovinski fond.

Opredelitev portala glede na njegovo funkcijo, ki jo opravlja, in glede na njegovo razmerje do arhitekture, kateri služi, ni popolnoma enostavna. Funkcijsko je portal odprtina v zidni masi, skozi katero človek stopi v stereotomno ali planimetrično omejen, oziroma ločen prostor. Tu se pojem

portala približuje pojmu vrat, čeprav ni z njimi istoveten; saj mu ni nujen najvažnejši vratni rekvizit, namreč eno- ali dvo-krilne vratnice. V razmerju do arhitekture, kateri portal neposredno ali posredno služi, se med obema pojmomoma pojavljajo bistvene razlike v stopnji relativne samostojnosti. Vrata so arhitektonsko nesamostojna, navadno brez okvira in brez posebnih stavbnih ali plastičnih poudarkov, portal je arhitektonsko čim bolj samostojen, več ali manj bogato uokvirjen ter kot pojem navadno zajame celotno ureditev vhoda v stavbo, park, vrt, dvorišče itd. Seveda je meja med obema pojmomoma omahljiva, ker se njune značilnosti ne dajo pojmovno do kraja precizirati, oziroma praktično izvesti.

Portal služi lahko samo praktičnim namenom, takrat ko z vrati odpira ali zapira določen prostor, praktičnim in reprezentančnim, ko služi kot znamenje odličnosti stavbe, oziroma njenega lastnika, samo reprezentančnim namenom kot triumfalni lok, triumfalna vrata ali kot propileje. V prvem primeru se velikost portala oziroma vratne odprtine ravna po praktičnem namenu (pešci, vozila), v drugem primeru ni ozira na praktična vrednotenja in velikost portala ali sistema portalov se takrat ravna po volji naročnika oziroma stvaritelja.

Z navedenimi dejstvi v neposredni zvezi je izbira materiala, iz katerega je portal izdelan, kakor tudi njegova obdelava, ki je lahko finejša ali bolj groba. V prvem primeru portal ne bo posebno dragocen ali bogat, v drugem po možnosti razkošen, pompoz, čestokrat celo bahav. Tukaj igrata vlogo pač socialni položaj in finančno stanje naročnika: cerkve, aristokrata, meščana, kot tudi namen, kateremu naj portal služi.

Od prejšnjih dejstev je končno odvisna tudi oblika portalov, ki sega od preprostih, konstruktivno shematičnih do najbolj zapletenih, konstruktivno zabrisanih oblik. Portalova osnovna sestava je konstruktivna. Ponazorujeta nam jo dva podboja in preklada, ki je lahko vodoravna, lahko se pa tudi vboči do polkrožnega segmenta ali šilastega loka. Ker se smatra gornji del portala za imenitnejši, se navadno tudi dekorativno močneje poudari s sklepnikom, medaljonom, voluto, naklado, rodbinskim grbom, monogramom, letnico, hišnim znamenjem, hišno številko, obrtniškim simbolom itd.

Konstruktivno logična sestava portala ga dela nasproti ostali arhitekturi (fasadi, ograji itd.) več ali manj samostojnega, čeprav je ta samostojnost zelo relativna in se menjava od primera do primera. Naša gotika s svojim skromnim stavbarstvom je ustvarila sorazmerno nesamostojen portal, ki se odločno podreja stavbnemu organizmu, v katerega se vključuje s svojo obliko in profilacijo. Renesansa je z upoštevanjem objektivne logike materiala in njegove težnosti ustvarila samostojnejše portalne organizme, ki pa jih je šele barok razvil do zadnjih konsekvenc. Najlepše portale je dal klasicizem in meščanski bidermajer, s katerim so tudi v sredini XIX. st. v svoji kreativni elementarnosti izzveneli. Druga polovica XIX. stol. je portal degradirala na račun fasade. Portal se je izpremenil v vrata, originalen, kameniti okvir in dekor je izpodrinila nepristna in cenejša malta, kamnoseka je nadomestil zidar-fasader. Portal v historignem, ne pojmovnem pomenu besede je izginil in se umaknil med ostale zgodovinske spomenike, da nam danes na svoj način pripoveduje o genezi tistega dela človeške družbe, ki se je bavil s trgovino in obrtjo in katerega navadno imenujemo meščanstvo.

Veliki kamnolomi in dober gradbeni material v bližini mesta so brezdvomno povzročili, da je bilo Celje že v XV. stol. pretežno zidano mesto. Najstarejše zadevno poročilo, Santoninov itinerarij iz l. 1487., omenja v mestu okoli 130 zidanih hiš, pri čemer so seveda mišljena predvsem stano-

Sl. 1. Glavni portal nekdanjega minoritskega samostana iz prve polovice XVI. stoletja na Trgu mučencev št. 2

vanjska poslopja, medtem ko so gospodarska poslopja, šupe, skladišča, hlevi itd. bili večinoma leseni. Številni požari, ki so Celje posebno pogosto prizadejali, so sicer uničevali škodlasta ostrejša in notranjo hišno opremo, zidana ohišja pa so navadno le poškodovali. Zato se ni čuditi, da je v Celju ohranjena še lepa vrsta v jedru gotških stavb in tudi nekaj portalov. Gotovo so najlepše portale v tej dobi imele cerkve in gradovi (portali cerkva ssv. Marije, Miklavža in Maksimilijana, ostali niso ohranjeni), ker se pa omejujem le na meščanske hiše, opuščam njihov opis.

Najstarejši posvetni portal Celja je gotovo tisti, ki je v veži na Tomšičevem trgu št. 7. Je šilastolocen, v globino profiliran z ravno posnetim robom in brez vsakega dekorja, torej izrazito praktičnim namenom služeči notranji portal. Nastal je v drugi polovici XV. stol.

Po starosti mu sledi portal, vzdian v fasado »Kresije« (slika 1), ki je obrnjena proti Trgu mučencev. Portal je sicer v čelnem delu lahko nalomljen, a se potlačeno polkrožno zaključuje. Odlikuje ga zelo globok žlebasti profil z močnim »ajdovskim zrnom«, ki prehaja v piramidaste odbijače. Kot glavni vhod nekdanjega minoritskega samostana je sorazmerno velik, saj je služil deloma reprezentančnim, deloma pa prav praktičnim namenom kot vozni portal, kar dokazujeta obadva odbijača, ki sta stalni dodatek tovrstnih portalov. Nastal je v prvi polovici XVI. stol., verjetno takoj po požaru 1534.

V isto obdobje spadata portala, ki sta stala v najpomembnejši profani stavbi Celja, njegovem nekdanjem rotovžu na Tomšičevem trgu št. 13. Portal, ki je vodil v zbombardirano desno polovico hiše, je imel vklesan celjski grb in letnico 1541. Portal, ki vodi v ohranjeno levo polovico stavbe (slika 2) (nekdaj posebna hišna številka!), je pravokoten, renesančno jasen in za svoj čas in našo sredino izjemno napreden. Sestavljata ga dva podboja in klasično profilirana greda. Na njej stoji dvojezična deviza: NEC MIHI — NEC TIBI, VVEDER MIR — VVEDER DIR, v sredini pa operotnična angelska glavica z dvema napisoma. Prvi, starejši, se glasi:

HFMP
1548
IF

drugi, mlajši, ki je bil kasneje klesan preko starejšega, pa obsega letnico 1673. Ker je v stavbi bila že od nekdanj kapela sv. Tro-

jice (1499 se omenja kaplan!), je tudi oblika portala reprezentančno opravičljiva. Uporabljeni material in njegova fina obdelava, klesarsko dovršeno izdelana angelska glavica in renesančna kapitela: vse to govori za italijanskega mojstra, ki je bil mogoče v tem času zaposlen pri izdelavi mestnih utrdb (1540!), ali pa so ga takratni lastniki stavbe Dobruški gospodje, ki so pri tej kapeli l. 1545 ustanovili beneficij, po kakih zvezah pridobili za Celje in za to kvalitetno delo, ki je gotovo eno najzgodnejših kamnoseških renesančnih stvaritev na štajerskih tleh.

V koncu XVI. ali začetku XVII. stol. spada nastanek portala v veži hiše na Tomšičevem trgu št. 1. Ta portal je po obliki zelo preprost in konservativen, saj bi teoretično lahko nastal tudi 100 let popreje. Dokazuje nam trdoživost gotskih kamnoseških izročil, ki so se le polagoma umikala renesančnim novinam, navadno pa so se z njimi spajale v nov slog tako imenovanega »alpskega marinizma«. Portal je renesančno občuten, a gotsko oblikovan, je pravokoten s posnetimi robovi in za razvojno sliko celjskih portalov le malo važen. Omenjam ga le kot primer splošno razširjenega tipa portala, ki je pri nas prevladoval v vsem XVI. in v prvi polovici XVII. stol.

Mnogo važnejši kot ta je gotovo portal v Zidanškovi ul. št. 3 (slika 3), ki je zopet primer izrazito italijanskega poznorenesančnega portala. Stavba, nekdanja »kvartirna« hiša, je bila zgrajena l. 1571. Njen portal je polkrožno zaključčen, zgrajen v rustiki, ki ponazoruje tektonsko gradnjo portalovega loka ter v temenu in pazduhah nakazuje sklepnik in kapiteln kamna. Celotna sestava portala razodeva neko določeno arhitektonsko nelogičnost, saj je lok težji od nosečih ga podbojev. Temenski kamen krasí celjski grb, levega od »kapitelnih« kamnov pa črka M. Portal je okrašen s polkrožno zaključeno nišo, ki jo je prvotno krasila plastika kaknega svetnika-vojaka. Niša je služila kot dekorativen poudarek portala, ki sicer ni bil v fasadi niti simetrično, niti kako drugače oblikovan.

Iz doslej povedanega lahko posnamemo, da je celjsko meščanstvo v XVI. stol. še trdno vztrajalo na pozicijah gotskega kamnoseškega izročila, pomešanega z udomačenimi severnoitalijanskimi oblikami (polkrožni lok), da pa sta plemstvo in mestna uprava nekajkrat odločno segla po čistejših italijanskih renesančnih konceptih (1548, 1571), katerih krono pomeni gradnja Grofije med 1580—1600, ki sicer ni ohranila no-

benega vrednejšega portala, je pa gotovo najpomembnejša stavba Celja.

Doba baroka, XVII. in prva polovica XVIII. stol., ki je sicer močno preoblikovala celjsko notranjo podobo, se portalov tako rekoč ni niti dotaknila. Dejstvo je, da v Celju (razen nekaj cerkvenih) nimamo nobenih portalov, za katere bi mogli z gotovostjo trditi, da so nastali v baročni dobi. Okus navadnega meščana se tudi v tem času ni bistveno izpremenil: nedosledno je prevzel tako italijanske kakor tudi severnjaške umetnostne vplive ter jih prilagajal svojemu miljeju. Gradbena delavnost se je v glavnem omejevala na prezidavanje in pozidavanje notranjščin, ki so jih povzročali številni požari; ti so ravno v tej dobi večkrat upepelili mesto. Silno poenostavljena in zakasnela varianta italijanskih renesančnih portalov iz te dobe je pravokoten portal z nadsvetlobo, ki je enako široka ali nekoliko ožja kot portal sam in navadno opremljena s kovano mrežo. Ta tip portalov je bil močno razširjen, saj je s svojo preprostostjo najbolje služil praktičnim namenom kot vhod za pešce. Dopolnjevale so ga navadno enosmerne stopnice, ki so segale daleč na cesto. To dopolnilo je bilo najmo, ker je večina stavb imela zaradi nevarnosti poplav visoka pritličja. Ta pravo-

Sl. 2. Portal na Tomšičevem trgu št. 13 (nekdanji rotovž) z napisom in letnico 1548

kotni tip portala se je ohranil prav do XIX. stol. (portal na Kocenovi ul. št. 3, iz l. 1838), enako kot poznobaročna variacija okroglo-ložno zaključenega portala s poudarjenima pilastroma in krepko baročno voluto na mestu renesančnega sklepnega kamna. Konec XVIII. stol. sta se obe portalni obliki spojili in nastala je vrsta portalov, ki je bistveno obogatila notranjo podobo Celja. Klasicizem in bidermajer sta ustvarila današnjo fasado celjskih meščanskih hiš in tako tudi njihov portal. Kaže, da je katastrofalni požar v aprilu 1798, ki je upepelil z majhnimi izjemami vse mesto, zbudil tako močno gradbeno delavnost v Celju, da je pomenil pravi preokret v razvoju njegove mestne fiziognomije.

Na čelu vrste portalov je najlepši portal Celja, ki je vzidan v dvoriščno stran rano-klasicističnega dvorca na Šlandrovem trgu št. 1. Njegovo pravokotno čelno krasi kartuša z deloma rokokojskim, deloma klasicističnim dekorjem in letnico 1785. Vsekakor je kvaliteta tega portala nad povprečjem tako glede materiala, kakor glede kamnoseške obdelave.

Ostale portale lahko delimo v več tipov, ki segajo od praktično preprostih do reprezentativno pompoznih.

Za primere prvih navajam portale preprostih konstruktivnih oblik, kot so: 1. pravokotni portal z letnico 1830, vzidan v hišo na Okopih št. 2.

2. pravokotni portal z lahno usločeno preklado iz prve polovice XIX. stol., vzidan v stavbo na Okopih št. 5.

Sl. 5. Portal v Zidanškovi št. 3 s celjskim grbom iz leta 1571

3. pravokotni portal s konkavnima pazduhama in letnico 1810 na Stanetovi ul. št. 8, portal z letnico 1840 na Tomšičevem trgu št. 4, portal iz prve polovice XIX. stol. v Zidanškovi ul. št. 16 itd.

4. polkrožno zaključeni portal brez sklepneka, vzidan v hišo na Okopih št. 9 in

5. polkrožno zaključeni portal s sklepnim kamnom in z vklesano hišno številko, ki stoji na Okopih št. 3.

Bogatejša je oblika portalov, ki predstavljajo arhitektonsko in kamnoseško poudarjena ovratja. Ta oblika portalov je nastala tako, da sta se spojila pravokotni in krožni portalni tip v harmonično in estetsko čim bolj zadovoljivo kompozicijo, ki je postala najvažnejši element hišne fasade, v kateri sodeluje predvsem s svojo močno profilirano, globoko senco ustvarjajočo gredo. Vendar je opazno postopno plitvenje profilov in ostalega dekorja, kolikor bolj se odmikamo od baroka proti sredini XIX. stol. (N. pr. plastično baročno voluto nadomesti plitev sklepni kamen, itd.)

Tudi tukaj ločimo celo vrsto raznih tipov portalov, saj se je stvarjalnost domačih kamnosekov izživljala predvsem v neštetihih variacijah osnovnega koncepta, ki ga tvori ta praktično nujno kamenito ovratje zidne odprtine in tektonsko sicer opravičljiva, a vendar dekorativno pojmovana okvirna gradnja. Ta tip portalov je imel poleg praktičnih namenov že tudi poteze meščanske reprezentančnosti in celo bahavosti, saj so nekateri med njimi precej večji od potreb samih.

Najobičajnejše tipe tovrstnih portalov predstavljajo pravokotno, usločeno ali polkrožno zaključeni kameniti portali, komponirani v pravokoten arhitektonski okvir. Kot primere tega tipa portalov navajam:

Impozantni portal hiše na Tomšičevem trgu št. 10. Portal je pravokoten, sestavljen iz pilastrov in močno profilirane preklade, ki jo podpirata dve volutasti pazduhi. Na prekladi je medaljon, okrašen s klasicističnimi obeski in vklesano hišno številko.

Portal na Stanetovi ul. št. 4, pravokoten s pazduhami in preklado, ki počiva na dveh volutah, ena je v sredini ulomljena in okrašena z dvema kroglama. Preklado krasi bogat rastlinski dekor, napis DR in letnica 1810.

Preprostejše portale enakega koncepta imajo hiše na Tomšičevem trgu št. 9, Zidanškovi ul. št. 30, 26, 17 (z letnico 1804 —

slika 4) in 21, (ki kaže še baročen koncept, toda klasicističen dekor je iz konca XVIII. stoletja).

Drugačen je tip portala s polkrožnim ali usločenim ovratjem v pravokotnem okviru. Sem spadajo portali na Zidanškovi ul. št. 5 (z letnico 1801), 7. (sklepnik krasi marmornat oval, je iz zač. XIX. stol.), Slomškov trg št. 7 (je iz leta 1812) in Tomšičev trg 1.

Močno poznobaročno koncepcijo kaže portal na Zidanškovi ul. št. 23. Ta portal ima usločeno preklado, ki ji sledi tudi ogredje. Koncept je še čisto baročen, čeprav ga krase rustificirani dekorativni elementi copfstila. Čas nastanka je konec XVIII. stol.

Naposled imamo v Celju tudi tri primere monumentalnih stebriščnih portalov. V letih 1827—1832 je zvonar Janez Steinmetz zgradil poslopje »Kresije« na trgu V. kongresa št. 10. Njen simetrično nameščeni polkrožno zaključeni portal je komponiran v pravokoten arhitektonski okvir z dvema predstoječima stebroma in balkonom nad seboj.

Približno istočasen je portal sedanje sodne palače na Trgu svobode št. 10, ki je bila zgrajena v letih 1826—1828. Ta portal, izdelan iz rdečkastega marmorja, je sicer klasicistično stiliziran, a je v osnovi še močno baročno koncipiran, lomljen v prostor in okrašen s segmentnimi nastavki. Za svoj čas je ta portal močno konservativen.

Na kraju naj omenim bivšo celjsko mestno hišo na trgu V. kongresa št. 1. Starejša fevdalna stavba je bila leta 1830 predelana v rotovške namene in je do l. 1844 dobila sedanjo klasicistično fasado z osrednjim rizalitom. Portal sam je skromen, odlikuje pa ga velik balkon, počivajoč na štirih dvojnih marmornih stebrih, izdelanih iz enega samega rimskega. Balkon ima na eni strani namen reprezentančno poudariti vhod v uradno stavbo, na drugi strani pa praktičnega, saj služi kot podij za razglase itd. ob raznih svečanostih.

Ta tip portalov je v večji okras hišnih fasad, trgov in ulic kot prej navedeni, zato so ga postavljali izključno samo na tržno ali cestno, oziroma ulično stran hiš.

Od sredine stoletja dalje kvaliteta portalov pada. Domači kamnoseki izdelujejo le še poenostavljene starejše tipe portalov, ki so ostali v modi do ca. 1880, ko jih je začel polagoma nadomeščati maltasti, historizirajoči tip portala (palača Mohorjeve družbe, hiše na Savinjskem nabrežju št. 1, 2, 3), ki pa je bil razvojno popolnoma sterilen.

Kameniti portali druge polovice XIX. stol. so navadno pravokotne oblike, šestokrat okrašeni s pazduhami in preživelim, a zelo trdoživim tradicionalnim klasicističnim dekorjem, njih sklepnik kamen pa ima le še dekorativno funkcijo in služi kot nosilec letnice, monograma ali hišne številke. Sicer pa ti portali umetno-obrtno ne predstavljajo nobene vrednosti več. Takih portalov je na podaljšku Stanetove ulice, na Bregu in sploh v celjski okolici mnogo, so pa brezizjemno enolični in brez vsake iskre iznajdljivosti.

Secesija v Celju ni ustvarila nobenega pomembnega portala, pravzaprav sploh nobene pomembne stavbe, ker sta bili klasicizirajoča tradicija in stilno historiziranje tako močna, da ni prišla do veljave. Šele po končani prvi svetovni vojni je slog nove stvarnosti ustvaril nov tip portala, ki pa se navadno omejuje le na predrtino v zidu in le redko dobiva močnejši dekorativni poudarek, kot n. pr. portal Plečnikove palače Ljudske posojilnice.

Če razvojno še enkrat pogledamo vrsto celjskih portalov v njihovi časovni in stilni razvrstitvi, potem pridemo do zaključkov, ki se ne razlikujejo bistveno od Šumijevih ugotovitev za mesto Kranj (Kronika I, 1, pag. 46.). V XV. stol. je Celje odločno v sestavu vzhodnoalpskega kulturnega in umetnostnega miljeja, katerega se tudi v XVI. stol. ne otrese, kvečjemu ga prepoji z elementi italijanske umetnosti. Pri tem je dovolj nedosledno. Poleg skrajnega konservativizma radikalni posegi po čistejših italijanskih renesančnih oblikah že pred sredino XVI. stol., ki slike seveda bistveno ne izpremene. Doba baroka (XVIII. in večina

Sl. 4. Portal v Zidanškovi št. 17 z letnico 1804

XVIII. stol.) v Celju začudo ni zapustila pomembnejših del, pač pa nekatere formalne ostaline, ki nas vedejo v dobo klasicizma in bidermajerja. Ta doba je dala najlepše in najkvalitetnejše portale ter sploh ustvarila fasado celjski stavbni podobi. Po sredini XIX. stol. je začela domača kamnoseška delavnost kvalitetno popuščati, polagoma je degenerirala in proti koncu sto-

letja pod pritiskom novih gradbenih idealov in konceptov zamrla.

OPOMBA

1. Kamnoseki se v Celju omenjajo v vseh dobah, tako: 1507 mestni stavbar in kamnosek Kugler, 1673 kamnosek Jurij Lenz, 1726 Mathias Pack kamnosek, 1772–1791 stavbar in kamnosek Leopold Tuschinger, v drugi pol. XVIII. stol. kamnosek Pavel Muhovič, v prvi polovici XIX. stol. rodbina Packov, v drugi polovici XIX. stol. kamnosek Carl Hofer iz Ptuja in Jožef Weber, v začetku XX. stol. Camernik.

GRADNJA KANALOV NA LJUBLJANICI V PRVI POLOVICI XVIII. STOLETJA

EMA UMEK

Kakor nam poroča Valvasor, je bila reka Ljubljanica že od nekdaj pomembna kot prometna in trgovska pot Kranjske.¹ Po njej se je razvijal promet od Vrhnike do Ljubljane, od tu dalje pa so ovirali vožnjo s čolni jezovi pri Molendinijevem mlinu na Fužinah kakor tudi pri Forstlechmerjevem ter slap pod graščino Fužine, ki je bil visok 7,74 m. Zato je šel promet od Ljubljane dalje po cesti z vozmi do Kašlja, kjer je bil začetek savske plovbe. Pretovarjanje

blaga iz čolnov na vozove in obratno v Ljubljani in Kašlju je podaljševalo dobo, potrebno za prevoz, in višalo stroške. Te ovire v plovbi so skušali v prvi polovici XVIII. stol. odstraniti z gradnjo kanalov, ki bi obšli jezove in brzice.

Ideja za gradnjo kanala na Ljubljanici ni bila nova; prva zamisel izvira že iz XVI. stol. in je nastala iz obrambnih razlogov. V dobi turških vpadov v slovenske dežele je ščitil vijugasti tok reke mesto Ljubljano, le

Načrt kanala med stanovsko suknarno in Štepanjo vasjo iz leta 1737